

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

Projekts

Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai (turpmāk – informatīvais ziņojums) ir sagatavots Tieslietu ministrijā atbilstoši Ministru prezidenta 2011.gada 28.janvāra rezolūcijai Nr.18/SAN-3355/1242 (2010), kurā tieslietu ministram sadarbībā ar Aizsardzības ministriju, Ārlietu ministriju, Iekšlietu ministriju, Satversmes aizsardzības biroju un Valsts kanceleju, piesaistot Ģenerālprokuratūru uzdots izvērtēt Augstākās tiesas 2011.gada 25.janvāra spriedumu lietā Nr.SKA-166/2011 un sagatavot, un iesniegt noteiktā kārtībā Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par pašreizējā normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai, kā arī nepieciešamības gadījumā sniegt priekšlikumus valsts noslēpuma aizsardzību reglamentējošo normatīvo aktu pilnveidošanai.

Ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 25.janvāra spriedumu lietā Nr.SKA-166/2011 (turpmāk – spriedums) atcelts Administratīvās rajona tiesas 2010.gada 1.oktobra spriedums un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai. Lieta tika ierosināta pēc Lato Lapsas pieteikuma par Valsts kancelejas rīcību, nesniedzot prasīto informāciju (pieteicējs lūdza Valsts kanceleju izsniegt visu Ministru kabineta vai Ministru prezidenta rīkojumu, kuri izdoti no 2002.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 31.augustam par konkrētu finanšu resursu apjoma piešķiršanu Valsts prezidenta kancelejai no Aizsardzības ministrijas budžeta līdzekļiem, kopijas. Ja šādi dati ir atzīti par ierobežotas pieejamības informāciju, pieteicējs lūdza par katru šādu gadījumu sniegt informāciju, kura amatpersona, kad un uz kāda pamata pieņēmusi lēmumu par ierobežotas pieejamības informācijas statusa noteikšanu konkrētajiem datiem. Valsts kanceleja atteica pieteicējam sniegt konkrētu atbildi uz uzdotajiem jautājumiem, jo to liedz likuma „Par valsts noslēpumu” 9.panta pirmā daļa un 12.panta sestā daļa). Senāta ieskatā, lai informācijas pieprasītājs varētu efektīvi izmantot apstrīdēšanas tiesības, tam ir jādara zināms, kad un uz kāda pamata un kāda institūcija ir noteikusi informācijai valsts noslēpuma statusu, jo tikai tā informācijas pieprasītājs var gūt pārlicību, ka iestādes rīcība nav bijusi patvaļīga un ka pieprasītā informācija ietverta valsts noslēpuma objektu sarakstā, kā arī sagatavot argumentētu sūdzību augstākai iestādei. Senāta ieskatā nav pamata atzīt, ka informācija par to, kura amatpersona, kad un uz kāda pamata ir piešķīrusi informācijai valsts noslēpuma statusu, arī ir valsts noslēpums, jo saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 2.panta pirmo daļu valsts noslēpums ir tāda informācija, kura iekļauta Ministru kabineta apstiprinātā sarakstā. Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumos Nr.887 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” nav norādīts, ka informācija par to, kura amatpersona, kad un uz kāda pamata ir piešķīrusi informācijai valsts noslēpuma statusu, ir valsts noslēpums un likuma „Par valsts noslēpumu” 4.panta ceturtā daļa noteic, ka ir aizliegta informācijas un citu par valsts noslēpumu atzīstamo objektu sarakstā iekļautās slepenās informācijas un objektu statusa un apjoma patvaļīga paplašināšana”.

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

Deklasificēšanas pamatojums: TM 23.03.2026. vēstule Nr. 1-10/994

NAV KLASIFICĒTS

I.Štāfecka
17.04.2026.

DIENESTA VAJADZĪBĀM

2

1. Iesaistīto iestāžu viedokļi

Tieslietu ministrija apzināja Aizsardzības ministrijas, Ārlietu ministrijas, Iekšlietu ministrijas, Satversmes aizsardzības biroja, Valsts kancelejas un Ģenerālprokuratūras viedokļi un konstatēja:

1.1. Aizsardzības ministrija, Satversmes aizsardzības birojs un Iekšlietu ministrija uzskatīja, ka normatīvais regulējums valsts noslēpuma aizsardzības jomā kontekstā ar spriedumu ir pietiekams.

1.2. Ārlietu ministrijas un Ģenerālprokuratūras priekšlikumi:

1.2.1. Ārlietu ministrija uzskata, ka lēmums, ar kuru informācijai tiek noteikts valsts noslēpuma objekta statuss, ir klasificējams ar tādu pašu slepenības pakāpi, kā attiecīgā klasificētā informācija, ņemot vērā nepieciešamos pasākumus valsts noslēpuma objekta aizsardzībai atbilstoši Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumu Nr.21 Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi (turpmāk – noteikumi Nr.21) 81.punktam.

Noteikumu Nr.21 81.punkts iestādes vadītājam paredz tiesības izdot rīkojumu par klasificētās informācijas reģistrācijas un uzskaites sistēmas un ierakstu klasificēšanu. Ārlietu ministrijā klasificētās informācijas reģistrācijas un uzskaites sistēmas atbilstoši noteikumu Nr.21 6.pielikuma 12.punktam un 7.pielikuma 4. un 12.punktam satur arī lēmumu par attiecīgā dokumenta klasificēšanu – lēmuma pieņēmēju, slepenības statusu, pamatojumu un termiņu.

Ārlietu ministrijas ieskatā saskaņā ar noteikumu Nr.21 81.punktu valsts noslēpuma objekts var būt arī lēmums par informācijas klasifikāciju, ja tas ir klasificētās informācijas reģistrācijas un uzskaites sastāvā, taču tas nav patstāvīgs valsts noslēpuma objekts atbilstoši Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumiem Nr.887 "Valsts noslēpuma objektu saraksts" (turpmāk – noteikumi Nr.887), bet gan ir saistīts ar nepieciešamajiem pasākumiem valsts noslēpuma objektu aizsardzībai atbilstoši noteikumiem Nr.21 un var pastāvēt tikai kopā ar valsts noslēpuma objektu, kas klasificēts atbilstoši noteikumiem Nr.887. Gadījumā, ja tiesa, no jauna izskatot lietu, nonāktu pie pretējas normatīvo aktu interpretācijas, Ārlietu ministrijas ieskatā būtu nepieciešami attiecīgi grozījumi normatīvajos aktos, lai pasargātu valsts amatpersonas, kas klasificē valsts noslēpuma objektus, no to drošības un privātās dzīves apdraudējuma – vienādā līmenī ar valsts noslēpuma objektu autoriem, kas ir klasificēta informācija saskaņā ar noteikumu Nr.21 81.punktu un 6. un 7.pielikumu. Valsts institūciju darbiniekiem, kuri klasificē valsts noslēpuma objektus, ir jābūt tādi pat tiesiskajai aizsardzībai, kā dokumentu autoriem, kuru dati ir valsts noslēpuma objekta sastāvā un nav atļājami trešajām personām. Gan dokumentu klasificētājiem, gan autoriem ir pieejama viena un tā pati klasificētā informācija. Līdz ar to nepastāv objektīva atšķirība, lai ierobežotu vienas kategorijas darbinieku drošību un privātās dzīves neaizskaramību. Nebūtu pieļaujama situācija, ka privātpersona, kura var darboties arī citu valstu vai pretvalstiski orientētu organizāciju interesēs, un kurai ir liegta pieeja konkrētam valsts noslēpuma objektam, ir

DIENESTA VAJADZĪBĀM

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

3

tiesīga noskaidrot, kurš valsts institūcijas darbinieks minēto informāciju ir klasificējis. Izmantojot minēto informāciju, attiecīgā persona vai citu valstu vai organizāciju dienesti var uzsākt operatīvās darbības, lai prettiesiski iegūtu piekļuvi attiecīgajai klasificētajai informācijai.

Noteikumu Nr.887 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” 2.6.apakšpunkts noteic, ka valsts noslēpuma objekts ir noteikta veida informācija par valsts drošības iestāžu darbiniekiem un operatīvās darbības subjektiem, un līdz ar to nav vispārpieejama informācija, minētais neattiecas uz diplomātiskā un konsulārā dienesta darbiniekiem, jo Ārlietu ministrija nav valsts drošības iestāde un nenodarbojas ar operatīvo darbību. Vienlaikus atbilstoši kompetencei diplomātiskā un konsulārā dienesta amatpersonas ikdienā strādā ar konfidencialiem, slepeniem un sevišķi slepeniem dokumentiem, tai skaitā NATO un ES klasificēto informāciju. Ņemot vērā minēto, Ārlietu ministrija uzskata, ka Noteikumu Nr.887 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” 2.6.apakšpunkts ir jāpapildina arī ar atsauci uz diplomātiskā un konsulārā dienesta darbiniekiem - esošais normatīvais regulējums valsts noslēpuma aizsardzībai nav vērtējams kā pietiekams un ir nepieciešami papildus tiesiskie līdzekļi valsts noslēpuma aizsardzībai.

Iespējamais privātpersonu tiesisko interešu aizskārums iegūt informāciju par valsts institūciju darbiniekiem, kas ir klasificējuši valsts noslēpuma objektus, nav samērīgs ar iespējamo apdraudējumu valsts drošības interesēm un attiecīgo valsts institūciju darbinieku drošībai un privātās dzīves neaizskaramībai. Privātpersona savas intereses likumā noteiktajā kārtībā var aizstāvēt arī, ja tai ir zināma iestāde, kas informāciju ir klasificējusi, nevis konkrēta fiziskā persona - darbinieks.

Vienlaikus Ārlietu ministrija tiesvedības kontekstā izsaka priekšlikumus grozīt noteikumu Nr.21 64.punktu un Informācijas atklātības likumu, lai noteiktu, ka valsts noslēpuma objekta un ierobežotas pieejamības informācijas dokumenta nosaukums arī ir klasificēta informācija, ņemot vērā to, ka praktisku apsvērumu dēļ bieži vien arī dokumenta nosaukums satur klasificējamu informāciju. Šādos gadījumos dokumenta nosaukuma atklāšana var apdraudēt valsts vai sabiedrības drošību.

1.2.2. **Ģenerālprokuratūra** uzskata, ka būtu apsverama iespēja papildināt normatīvo regulējumu, paredzot, ka ziņām par amatpersonu, kura klasificējusi valsts noslēpuma objektu, piešķirama attiecīgā valsts noslēpuma objekta slepenības pakāpe.

1.3. **Valsts kanceleja** uzskata, ka par jautājumu ir nepieciešama diskusija, jo identificētā problēma ir saistīta ar normatīvajos aktos nepietiekami skaidri atrunātām valsts noslēpuma objekta aizsardzības robežām. Proti:

- vai konkrētā veida dokumentu skaits, kuriem pamatoti piešķirts valsts noslēpuma statuss, ir uzskatāms par aizsargājamo informāciju;
- vai valsts noslēpuma objekta statusa piešķiršanas juridiskais pamats konkrētam dokumentam ir aizsargājamā informācija;
- vai informācija par amatpersonu, kura klasificējusi konkrēto dokumentu, ir aizsargājamā informācija;

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

– vai reāli pastāvoša dokumenta (informācijas), kuram pamatoti piešķirts valsts noslēpuma objekta statuss, pastāvēšana ir aizsargājamā informācija.

Valsts kanceleja neatbalsta valsts noslēpuma objektu saraksta paplašināšanu.

2. Normatīvā regulējuma izvērtējums un secinājumi

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 100. panta pirmais teikums noteic, ka ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju. Satversmes 100. pantā noteiktās cilvēktiesības informācijas ieguves aspektā nodrošina Informācijas atklātības likums. Satversmes 100. pantā garantētās tiesības nav absolūtas, jo Satversmes 116. pants paredz, ka Satversmes 100. pantā noteiktās tiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Savukārt Satversmes 89. pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem.

Tiesību brīvi saņemt informāciju pamatā ir divi aspekti - privāttiesiskais un publiski tiesiskais. Privāttiesiskas informācijas aprites gadījumā tiesības brīvi saņemt informāciju nozīmē to, ka personai ir tiesības saņemt informāciju no visiem, kas to vēlas un var to sniegt. Publiski tiesiskas informācijas aprites gadījumā tiesības brīvi saņemt informāciju nozīmē, ka personai ir tiesības brīvi saņemt publisku informāciju no šīs informācijas turētāja. Atšķirībā no privāttiesiskas informācijas aprites, kur gan informācijas sniedzējs, gan arī informācijas saņēmējs ir privātpersona, publiski tiesiskas informācijas aprites gadījumā informācijas sniedzējs ir publiskas informācijas turētājs - valsts varas īstenotājs -, bet informācijas saņēmējs ir privātpersona. Pirmajā gadījumā informāciju sniedz un saņem ar brīvu gribu apveltīta persona, otrajā - tikai informācijas saņēmējs ir apveltīts ar brīvu gribu. Valsts varas īstenotājam nav brīvas gribas attiecībā uz valsts varas īstenošanu, līdz ar to nav arī brīvas gribas attiecībā uz publiskas informācijas sniegšanu, kas ir valsts varas īstenošanas izpausme.

Informācijas atklātības ierobežojumi Eiropas Savienības valstīs atšķiras. Tie ir atkarīgi no katras valsts konstitucionālajām un politiskajām tradīcijām. Neraugoties uz atšķirībām, var konstatēt vispārēju tendenci, lai noteiktu vienotu pieeju informācijas atklātības ierobežošanai. Šī vispārējā tendence ir atrodama starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, un to var izmantot, lai konstatētu informācijas atklātības kodolu.

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19. pants noteic, ka katram cilvēkam ir tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver brīvību netraucēti palikt pie saviem uzskatiem un brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas ar jebkuriem līdzekļiem neatkarīgi no valstu robežām. 29. panta otrā daļa paredz, ka realizējot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai likumā noteiktiem ierobežojumiem, kuru nolūks ir vienīgi citu cilvēku tiesību un brīvību pienācīgas atzīšanas un cieņas nodrošinājums un morāles, sabiedriskās kārtības

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

5

un vispārējas labklājības taisnīgu prasību apmierināšana demokrātiskā sabiedrībā. Līdzīgi informācijas atklātības ierobežošanas nosacījumi ir iekļauti arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešajā daļā:

Šā panta 2. punktā (2. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles) paredzēto tiesību izmantošana uzliek īpašus pienākumus un atbildību. Tāpēc tā var būt pakļauta zināmiem ierobežojumiem, taču tiem jābūt likumā noteiktiem un nepieciešamiem citu personu tiesību un reputācijas cienīšanai vai nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības vai tikumības aizsardzībai. Tāpat līdzīgi nosacījumi atrodami arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantā - ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no valsts institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai tikumību, aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu vai lai nodrošinātu tiesas varu un objektivitāti.

Salīdzinot minētās tiesību normas, var konstatēt, ka visas kā priekšnosacījumu informācijas atklātības ierobežošanai izvirza likumību un nepieciešamību noteiktu mērķu sasniegšanai. Tas, ko uzskata par pieņemamu mērķi informācijas atklātības ierobežošanai, katrā minētajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā atšķiras. Tomēr var konstatēt sakritību, kas liecina arī par kopīgiem mērķiem - citu tiesību un brīvību aizsardzība, cilvēka cieņas nodrošinājums un morāles aizsardzība. Līdzīgi formulēti arī kopīgie mērķi - sabiedriskā kārtība un veselība. Valsts drošība ir mērķis, kas nav minēts Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrajā daļā, bet ir gan Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešajā daļā, gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrajā daļā.

Tā kā mērķi katrā valstī var saturiski atšķirties, minētie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti kā mērauklu valstu rīcības novērtējumam min demokrātiju. Ierobežojot informācijas atklātību, mērķu īstenošanas pamatotība jāvērtē pēc tā, vai šāda mērķa īstenošana būtu nepieciešama un atbilstoša demokrātiskā valstī. Savukārt, tā kā demokrātiskā valstī informācijas atklātība vērtējama vienlīdz augstu kā vārda brīvība, kas ieņem ārkārtīgi svarīgu vietu apspriešanās demokrātijā, jebkurš šīs pamatbrīvības ierobežojums pakļauts nopietnam izvērtējumam. Pirmkārt, cilvēktiesību ierobežošanas pamats drīkst būt tikai tas, kurš tieši minēts attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā. Otrkārt, attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā tieši minētais pamats cilvēktiesību ierobežošanai ir saturiski ierobežots.

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

6

Tātad, ja informācijas atklātībai noteiktais ierobežojums nav pamatots ar vismaz vienu no mērķiem, šāds ierobežojums uzskatāms par nepamatotu. Turklāt jāievēro, ka ierobežojumam jābūt ne tikai formāli pamatotam ar kādu no mērķiem, tam arī faktiski jābūt nepieciešamam minētā mērķa sasniegšanai. Tātad jābūt spiedīgām sabiedrības vajadzībām ierobežot informācijas atklātību. Ja ar ierobežojumu nevar sasniegt mērķi, kura dēļ tas ir noteikts, tad arī ierobežojums uzskatāms par nepamatotu. Savukārt tas, vai noteiktais ierobežojums nepārsniedz demokrātiskai valstij pieņemamo informācijas atklātības ierobežošanas apmēru, vērtējams, salīdzinot ierobežošanas pamatā esošo mērķi ar ierobežojuma sekām - paredzamajām vai radītajām. Tātad nepieciešamība nozīmē arī to, ka ierobežojumam jābūt proporcionālam mērķim, kura dēļ informācijas atklātība ierobežota.

Lai arī visi informācijas atklātības ierobežošanas gadījumi pakļauti striktam izvērtējumam, tomēr atkarībā no mērķa, kas izvirzīts informācijas ierobežošanai, arī starp tiem vērojama atšķirība valsts piešķirtās rīcības brīvības apjomā. Atšķirīgus mērķus vērtē dažādi. Vispārīgi vērtējot katru no minētajiem mērķiem, var secināt, ka visos analizējamajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minētais mērķis - citu tiesību un brīvību aizsardzība - tiek vērtēts līdzīgi. Proti, pirmkārt, valstij, nosakot ierobežojumus informācijas atklātībai ar mērķi aizsargāt citu tiesības un brīvības, ir visai plaša rīcības brīvība, t. i., ierobežojuma pamatā var būt arī tādas tiesības, kas nav minētas attiecīgajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos. Turklāt Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir arī norādījusi, ka valsts labāk nekā tiesa var novērtēt, vai citu tiesību un brīvību aizsardzība nepieciešama (Murphy v. Ireland 67.š). To nosaka kaut vai tas, ka valsts varas īstenotājiem noteikti ir pieejams daudz lielāks informācijas klāsts, kas apliecina nepieciešamību aizsargāt citu tiesības un brīvības. Otrkārt, valstij jāievēro, ka gadījumā, ja pretstata pienākumu, no vienas puses, nodrošināt brīvu informācijas apriti sabiedriski svarīgos jautājumos, tai skaitā valsts lietu kārtēšanas jautājumos, bet, no otras puses, citu tiesības un brīvības, priekšroka parasti dodama brīvai informācijas aprītei (Murphy v. Ireland 67.š). Valsts drošības minēšana pieļaujama tikai ārkārtas gadījumos, galvenokārt, lai novērstu iekšējus vai ārējus draudus valstij un tās iedzīvotājiem kopumā. Atsaucoties uz valsts drošības aizsardzību, ierobežojot informācijas atklātību, jāievēro, ka draudiem jābūt reāliem un aktuāliem, turklāt tiem jābūt tādiem, kas apdraud demokrātiskas vērtības, nevis tādiem, kas virzīti uz demokrātisku vērtību iznīcināšanu. Visizplatītākā informācijas atklātības ierobežošanas forma, kas pamatota ar valsts drošību, ir valsts noslēpuma statusa piešķiršana noteiktai informācijai, tādējādi ierobežojot brīvu šīs informācijas apriti.

Neatkarīgi no mērķiem, ko min informācijas atklātības ierobežošanai, un neatkarīgi no ierobežojumu nepieciešamības valstij, respektējot informācijas kodolu, jānodrošina, ka informācijas atklātības ierobežojumu sistēma ir paredzama, vērsta uz demokrātisku vērtību aizsardzību un informācijas atklātības nodrošināšanu. Pretēja rīcība būtu vērtējama kā starptautiski atzīta informācijas atklātības nodrošināšanas prasību minimuma pārkāpums. Informācijas atklātības ierobežojumu sistēmai jābūt arī pietiekami konkrētai, paredzamai un atbilstoši gan vispārējiem cilvēktiesību ierobežošanas

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

DIENESTA VAJADZĪBĀM

7

nosacījumiem, gan arī tam, kas pieļaujams konkrēti attiecībā uz informācijas atklātību. Praktiskā šī nosacījuma izpausme ir informācijas atklātības ierobežojumu ietveršana vienā vispārsaistošā, formas un kvalitātes ziņā atbilstošā tiesību aktā un tādas tiesiskās sistēmas izveide, kas liecinātu, ka informācijas atklātības ierobežojumu katalogs ir veidots sistēmā un katra konkrētā ierobežojuma nepieciešamība izriet no attiecīgās tiesiskās sistēmas.

Latvijā valsts noslēpums tiek aizsargāts saskaņā ar likumu „Par valsts noslēpumu”. Tā 2.pants noteic, ka valsts noslēpums ir tāda militāra, politiska, ekonomiska, zinātniska, tehniska vai cita rakstura informācija, kura iekļauta Ministru kabineta apstiprinātā sarakstā un kuras nozaudēšana vai nelikumīga izpaušana var nodarīt kaitējumu valsts drošībai, ekonomiskajām vai politiskajām interesēm. Valsts noslēpuma objekts ir informācija (ziņa, ziņu kopums) jebkurā tehniski iespējamā tās fiksēšanas veidā, kura saskaņā ar šo likumu ir atzīta vai var tikt atzīta par valsts noslēpumu, kā arī materiāls objekts, priekšmets, viela vai elektromagnētiskais lauks, kas ietver, uzglabā, uzkrāj vai atspoguļo informāciju, kura likumā noteiktajā kārtībā atzīta par valsts noslēpumu. Par valsts noslēpumu atzīstamās informācijas saturu un informācijas, kurai aizliegts piešķirt valsts noslēpuma statusu un ierobežot pieejamību, izsmelošs uzskaitījums ietverts likuma „Par valsts noslēpumu” 4.panta otrajā daļā un 5.pantā. Papildus likumā minētajam saskaņā ar noteikumu Nr.21 64.punktu slepenības pakāpi nepiešķir valsts noslēpuma objekta nosaukumam. Tomēr jāņem vērā, ka ne vienmēr praksē iespējams izveidot dokumenta nosaukumu, neietverot klasificētu informāciju, tādēļ, ja klasificēta dokumenta nosaukums ietver informāciju, kas atzīta par valsts noslēpumu, šādu informāciju trešajām personām nevar sniegt. Šķietami šajā gadījumā konstatējama pretruna starp praksē sastopamo un noteikumu Nr.21 64.punktu, tomēr jāņem vērā, ka nav iespējams precīzi noteikt robežu – kur beidzas atklātība un kur sākas valsts noslēpuma izpaušana, tādēļ katrs konkrētais gadījums analizējams kopsakarā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 2.un 3.pantu (valsts noslēpuma jēdziens un slepenības pakāpe). Attiecībā uz cita veida klasificētās informācijas reģistrācijas un uzskaites sistēmās norādīto informāciju aizliegums klasificēt tieši nepastāv. Tādējādi, vai konkrētā veida dokumentu skaits, kuriem piešķirts valsts noslēpuma statuss; valsts noslēpuma objekta statusa piešķiršanas juridiskais pamats konkrētam dokumentam; informācija par amatpersonu, kura klasificējusi konkrēto dokumentu; reāli pastāvoša dokumenta (informācijas), kuram pamatoti piešķirts valsts noslēpuma objekta statuss, pastāvēšana ir uzskatāms par valsts noslēpumu, arī noskaidrojams tiesību normu interpretācijas ceļā.

Saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 6.panta pirmo daļu valstij ir ekskluzīvas īpašuma tiesības uz valsts noslēpuma objektiem, un tie ir īpašā valsts aizsardzībā, un kā atzinusi Satversmes tiesa, „[t]ādēļ valstij, nodrošinot šo objektu aizsardzību, ir plaša rīcības brīvība” un „[p]ieejā valsts noslēpumam ... neietilpst ikviena cilvēka tiesībās, bet ir specifiska tiesība, kuru var iegūt tikai konkrēta persona uz noteiktu laiku un kuras iegūšana ir saistīta ... ar valsts pamatpienākumu – nacionālās drošības garantēšanu” (Satversmes tiesas 17.10.2005. sprieduma 7.2.apakšpunkts). Ministru kabineta rīcības brīvības robežas tieši noteic likuma „Par valsts noslēpumu” 7.panta otrā

DIENESTA VAJADZĪBĀM

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

8

daļa, proti, valsts noslēpuma aizsardzību organizē Ministru kabinets. Šajā nolūkā Ministru kabinets, ievērojot likumā noteiktos principus, izdod noteikumus par valsts noslēpuma objektu klasificēšanas, deklasificēšanas, saņemšanas, reģistrēšanas, glabāšanas, izsniegšanas, izmantošanas, nosūtīšanas un iznīcināšanas (sevišķās lietvedības) kārtību, šā procesa dokumentāro noformējumu, speciālu apzīmējumu, šifru (kodu) lietošanu, kā arī veic citus tehniska un organizatoriska rakstura pasākumus. Kā redzams, likumdevējs piešķīris Ministru kabinetam visai plašas tiesības noregulēt ar valsts noslēpuma aizsardzību saistītus jautājumus. Savukārt Ministru kabinets, acīmredzami, ņemot vērā sev padoto iestāžu specifiku, noteikumu Nr.21 81.punktā noteicis, ka saņemto valsts noslēpuma objektu, NATO vai Eiropas Savienības klasificētās informācijas reģistrācijas un uzskaites sistēmas un nosūtīto valsts noslēpuma objektu, NATO vai Eiropas Savienības klasificētās informācijas reģistrācijas un uzskaites sistēmas un ieraksti tajās nav uzskatāmi par valsts noslēpumu, NATO vai Eiropas Savienības klasificēto informāciju, ja institūcija vai institūcijas teritoriālā struktūrvienība nav nolēmusi citādi. Noteikumu Nr.21 6.pielikuma 12.punkts un 7.pielikuma 4. un 12.punkts noteic, ka sevišķās lietvedības reģistrācijas un uzskaites žurnāli un/vai elektroniskās informatīvās sistēmas cita starpā satur lēmumu par attiecīgā dokumenta klasificēšanu – lēmuma pieņēmēju, slepenības statusu, pamatojumu un termiņu. Tādējādi tiesību normas imperatīvi nenoteic, ka šī informācija ir/nav valsts noslēpums (piemēram, informācija par konkrēta veida dokumentu skaitu, nav klasificēta, tomēr, ja uz informācijas pieprasījumu jāsniedz apjomīga informācija, kas atklāj operatīvās darbības saturu, intensitāti u.tml., tā būtu aizsargājama, Kā izriet no Noteikumiem Nr.21 un valsts noslēpumu objektu saraksta, atsevišķos gadījumos par valsts noslēpumu atzīta informācija, kas ir apkopotā formā, piemēram, Noteikumu Nr.887 2.1.13. apakšpunkts, tātad informācija kopumā uzskatāma par jūtīgāku nekā atsevišķi informācijas elementi). Neskatoties uz minēto, Ārlietu ministrija, kā arī Ģenerālprokuratūra savā sākotnējā viedoklī, uzskata, ka stingrāk noregulējams jautājums par informācijas par valsts noslēpuma objekta klasificētāja aizsardzību un Ārlietu ministrijas ieskatā - arī dokumenta nosaukumu. Kā šādas nepieciešamības pamats norādīts iespējams apdraudējums to darbinieku drošībai un privātās dzīves neaizskaramībai, kuriem ir informācija par valsts noslēpuma objektiem, kā arī informācijas par noteikta valsts noslēpuma objekta esamība vispār.

Sprieduma motīvu daļā norādīts, ka, lai informācijas pieprasītājs varētu efektīvi izmantot apstrīdēšanas tiesības tam ir jādara zināms, kad un uz kāda pamata un kāda institūcija ir noteikusi informācijai valsts noslēpuma statusu. Lai lemtu par papildu instrumentiem valsts noslēpuma aizsardzībai, minētais arguments ir būtisks, ņemot vērā, ka uz ārpusi valsts amatpersonas rīcība ir valsts rīcība ar visām no tā izrietošajām sekām, it sevišķi atbildību. Tādējādi informācijai par amatpersonu, kura klasificējusi konkrēto dokumentu, nav izšķirošas nozīmes.

Valsts institūcijas, to amatpersonas un darbinieki, kā arī citas personas, kuras sakarā ar amata (dienesta) vai darba pienākumu veikšanu rada, iegūst, uzglabā vai

~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

DIENESTA VAJADZĪBĀM

9

izmanto valsts noslēpuma objektus ir valsts noslēpuma subjekti. Atbilstoši likumdevēja pilnvarojumam valsts noslēpuma objektu uzskaitījums ietverts noteikumos Nr.887. Cita starpā noteikumu Nr.887 2.6.apakšpunkts noteic, ka valsts noslēpuma objekts ir noteikta veida informācija par valsts drošības iestāžu darbiniekiem un operatīvās darbības subjektiem. Šīs informācijas iekļaušanas tiesiskais pamats valsts noslēpuma objektu sarakstā ir Valsts drošības iestāžu likums un Operatīvās darbības likums. Tādējādi nevar piekrist Ārlietu ministrijas priekšlikumam - nolūkā aizsargāt diplomātiskā un konsulārā dienesta darbiniekus – veikt grozījumus noteikumos Nr.887 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” 2.6.apakšpunktā un papildināt ar atsauci uz diplomātiskā un konsulārā dienesta darbiniekiem, jo, ievērojot tiesību sistēmu, tas ir likumdevēja kompetencē esošs jautājums. Vienlaikus jāņem vērā, ka salīdzināmos apstākļos atrodas visi valsts noslēpuma subjekti, pret kuriem vienlīdzības princips prasa arī vienlīdzīgu attieksmi, ja jautājums skar informācijas, kas satur valsts noslēpumu, avotu. Ņemot vērā, ka valsts amatpersonas ar atsevišķiem likumā norādītajiem izņēmumiem, ir publiskas personas, līdzīga regulējuma kā uz valsts drošības iestāžu darbiniekiem un operatīvās darbības subjektiem attiecināšana novestu pie Satversmei un valsts pārvaldes principiem neatbilstoša regulējuma, tādēļ jautājums par valsts noslēpuma avotu aizsardzību risināms Ministru kabinetam noteiktā pilnvarojuma ietvaros. Šāda pieeja atbilstu arī likuma „Par valsts noslēpumu” 6.panta pirmajai daļai, kas noteic, ka valstij ir ekskluzīvas īpašuma tiesības uz valsts noslēpuma objektiem, un tie ir īpašā valsts aizsardzībā.

Apsverot nepieciešamību grozīt valsts noslēpuma aizsardzību regulējošos normatīvos aktus, jāņem vērā, ka Satversmes 100. pantā noteiktās tiesības var ierobežot Satversmē noteiktajos gadījumos, turklāt, ievērojot samērīguma principu. Tāpat informācijas ieguves ierobežojumam jābūt noteiktam ar likumu, attaisnojamam ar leģitīmo mērķi un proporcionālam jeb samērīgam ar šo mērķi, turklāt, kā izriet no starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem, ierobežojot informācijas atklātību, jāievēro, ka draudiem jābūt reāliem un aktuāliem. Lai izvērtētu, vai iespējamie grozījumi atbildīs samērīguma principam, jānoskaidro, vai lietotie līdzekļi būs piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; vai šāds regulējums ir nepieciešams, proti, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; vai labums, ko iegūs sabiedrība, būs lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

Valsts noslēpuma institūta būtība ir valsts un sabiedrības interešu aizsardzība un tā regulēšana ir publisko tiesību uzdevums. Ikvienā sabiedrībā indivīdam ir nozīmīga vērtība, tomēr ikvienai sabiedrībai ir specifiskas kopīgās intereses, kas ne vienmēr sakrīt ar atsevišķu indivīdu personiskajām interesēm, vai nereti ir pat pretrunīgas. Tāpēc valstij ir nepieciešamas specifiskas organizatoriskas normas, kas nosaka sabiedrisko interešu pārkāpumu pār indivīda personīgajām interesēm, tā aizstāvot sabiedrības locekļu intereses kopumā. Ievērojot minēto, Ministru prezidenta 2011.gada 28.janvāra rezolūcijā Nr.18/SAN-3355/1242 (2010) dotā uzdevuma izpildē iesaistītās institūcijas:

1) panāk vienošanos, ka, ievērojot Ārlietu ministrijas īpašo lomu valsts ārpolitikas jomā un no tā izrietošo pienākumu un pieredzi darbā ar liela apjoma klasificēto informāciju, Ārlietu ministrija sadarbībā ar drošības iestādēm sagatavos un

DIENESTA VAJADZĪBĀM

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai

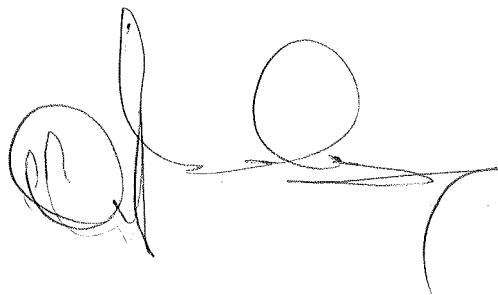
~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

10

līdz š.g. 1.oktobrim iesniegs Ministru kabinetā grozījumus Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumos Nr.21 „Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi”, lai nodrošinātu līdzvērtīgu informācijas par valsts noslēpuma klasificētajiem un autoriem valsts pārvaldes iestādēs aizsardzību;

2) vienojas, ka, lai nodrošinātu valsts noslēpuma aizsardzību gadījumos, kad arī dokumenta - valsts noslēpuma objekta nosaukums satur valsts noslēpumu, dokumenta sagatavotājam pēc iespējas jāvadās pēc vispārējiem dokumentu veidošanas nosacījumiem, neietverot tā nosaukumā informāciju, kas būtu aizsargājama.

Tieslietu ministrs

A.Štokenbergs

18.04.2011. 11:33

3736

I.Garā

Inta.gara@tm.gov.lv; 67036980~~DIENESTA VAJADZĪBĀM~~

TMZino_18042011_VN; Informatīvais ziņojums par normatīvā regulējuma pietiekamību pilnvērtīgai valsts noslēpuma aizsardzībai